

ПРО ПИТАННЯ ВИЯВЛЕННЯ РЕАЛІЙ В ЛІНГВОКУЛЬТУРНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Рибак О. А.

(Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова)

Науковий керівник - канд. філол. наук, доцент Анохіна Т. О.

Активізація лінгвокультурологічних та лінгвокогнітивних досліджень в межах інтерпретаційних пошуків та шляхів адаптації в перекладі спостерігається протягом останніх десятиліть і справляє дедалі відчутніший вплив на теорію і практику перекладу. При зіставленні різних національних мовних картин світу стають помітними семантичні лакуни, не заповнені мовними одиницями в мові-компаративі. Протягом останніх десятиліть національно специфічна лексика стала об'єктом вивчення низки робіт, написаних як в Україні, так і в інших державах [1; 2; 3; 4].

Дослідники вивчають лінгвокультурні параметри тексту оригіналу та його перекладу. Існує нагальна потреба в упорядкуванні й унормуванні правил іншомовного відтворення українських реалій і власних назв. Цим зумовлюється актуальність статті, що є спробою комплексного аналізу культурних реалій.

Об'єкт дослідження – українські та англійські реалії як ключовий елемент національного лінгвокультурного коду. Предметом дослідження є особливості відтворення лінгвокогнітивної природи українських та англійських реалій в перекладних і оригінальних текстах англійською мовою, а також функціональні особливості реалій в перекладі текстів історико-культурного дискурсу. Метою статті є виявлення й перекладознавчий аналіз реалій в лінгвокультурній картині світу.

Реалії та культурами не завжди перекладаються. Специфічні елементи в одній мові є культурами в мові та лакуною в мові перекладу. Як перекладач вирішує проблеми передачі національно специфічної лексики, культурем та реалій? Відповідь на це питання – використання перекладацьких трансформацій.

Так, адаптація (пор. лат. *adapto* – *приспосовую*) – спрощення тексту літературного твору, пристосування його для сприйняття дітьми або малопідготовленими читачами. Адаптація широко застосовується в перекладі, оскільки між словами двох мов може траплятися повна відсутність відповідностей. Адаптація творів художньої літератури вимагає збереження стилю письменника, оснащення елементів, що не піддаються адаптуванню, необхідними поясненнями. Переклад – це суб'єктивний і довільний виклад оригіналу, що повністю підкоряється творчій манері перекладача [1, 107].

На думку О. І. Чердніченка, адаптація одомашнення та очуження мають своїх прибічників та противників: "З одного боку, перекладач, за відомим висловом Гете, може "переселити" свого читача в країну автора оригіналу, максимально наблизивши до нього свою версію інтерпретації. З іншого боку, він може намагатися переселити автора оригіналу в свою країну, і тоді переклад віддалиться від першотвору" [4, 22].

Г. Денисова звертає увагу на роль культури в процесі перекладу й висловлює таку думку: "різниця між мовами є не різницею між знаками, а несхожістю світосприйняття. Мова, яка водночас створює думку та створюється нею, є притаманною духовному світові народу, котрий нею розмовляє. Під час перекладу йдеться про перенесення літературного твору не тільки з однієї мовної системи, але й з однієї ментальної сфери до іншої, де всі відношення та зв'язки є зовсім не такими, як у першій" [2, 55].

У визначенні реалій учений акцентує передусім чинник міжмовного зіставлення. Так, у праці "Актуальні питання українського художнього перекладу" В. Коптілов називає реаліями "слова, що позначають предмети та явища, невідомі мові перекладу" [3, 65].

Слова можуть бути реаліями в одній мові, але не бути такими в іншій. Наприклад, у Великобританії, як і у нас, є проїзні квитки, а у США – їх немає. Отже, стосовно американського варіанту англійської мови наш "проїзний квиток" – це реалія, а стосовно британського варіанту – ні.

Ще більш яскравіший приклад можна навести, розглядаючи лексему "хліб". Лексема "хліб" – не реалія у бінарному зіставленні українсько-російському, українсько-англійському, але ця ж лексема – реалія у зіставленні українсько-єврейському.

В українсько-якутському бінарному зіставленні лексема "картопля" – реалія української мови, бо це слово властиве всьому українському етномовному колективу, а лексеми *ріпа*, *мандебурка*, *крумплі*, *бараболя* – діалектні реалії у тому ж бінарному зіставленні.

Мовна картина світу не є застиглим явищем, вона розвивається, відбиваючи зміни в пізнанні світу. Тісний зв'язок між мовою та культурою найвиразніше виявляється в зіставленні національних відмінностей мовної картини світу, що особливо помітні при перекладі текстів історико-культурного спрямування. Саме тому дослідження реалій в межах розвідок є перспективним напрямком лінгвістичних пошуків.

1. Гачечиладзе Г. Р. Вопросы теории художественного перевода / Гачечиладзе Г. Р. / авторизованный пер. с грузин. – Тбилиси : Лит. да хеловнеба, 1964. – 267 с.
2. Денисова Г. В. Границы перевода / Денисова Г. В. – М. : МГУ, 1998. – 80с.
3. Швейцер А. Д. Перевод и культурная традиция / Швейцер А. Д. // Перевод и лингвистика текста / Всероссийский центр переводов. – М. : 1994. – С. 64–75.
4. Чердніченко О. І. Український переклад: З минулого до сьогодні / О. І. Чердніченко // Од слова путь верстаючи й до слова...: збірник на пошану Роксолани Петрівни Зорівчак, доктора філологічних наук, професора, заслуженого працівника освіти України. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – С. 21-31.